

Bu, təxminən, iki ilin söhbətidir. Bilmirəm, gecənin nə vaxtı idi. Məbəd telefonum zəng çaldı. Ala-sərsəm oyandım. Gecənin qaranlığında telefonumu götürdüm. Danışan Moskva "Dərviş" teatrının təsisçisi, rəhbəri və rejissor, "Simürq" kukla teatrının bədii rəhbəri və baş rejissor Mərdan Feyzullayev idi. Salamlasdıq. O çox sevindək və həyəcanlı bir səslə soruşdu:

-Bilirsən, mən haradaya!

Dedim:-Desən, bilerəm.

Telefonda qururla gurlayan bir səsdalğalandı:

-Mən Nazim Hikmətin ceviz ağacına dönbü kimsədən xəbərsiz bittiyi Gülxanə parkındayam.

"Gözəlim İstanbul və polis bunun farkında" olmasa da, özüm bunun far-kındayam.

Mən özüm də həyəcanlandım:

-"Yarpaq-yarpaq" əllərinlə İstanbullu qucursanmı? "Kıvrı-kıvrı" kıvrılanib, pırıl-pırıl uçursanmı? - deyə sual etdim.

Mərdan daha da böyük bir coşqu ilə cavab verdi:

-Lap elə Nazim Hikmətin özü kimi İstanbulla "yüz min göz"lə baxır, "yüz min əllə" toxunuram. Sinəmdə də san ki "yüz min ərk" döyüñür...

Söhbətimiz necə də şirin idi... Çağlayan bulaq kimi axıb gedirdi...

Bundan bir neçə müddət sonra o mənə "Facebook" səhifəsində Nazim Hikmətin məşhur şeirindən aşağıdakı sətirləri yazıb göndəmişdi:

Yaşamaq -
Teslim olmadan,,
Boyun eğmeden,,
El-etek öpməden
Yaşamaktır!..

Mən də tənbəllik etmədən aşağıdakı sözləri yazıb ona göndəmişdim:

Yaşamaq kişi işidir.
Kişi harada olsa, kişidir.
Moskvada, ya Gülxanə parkında.
Nakiş ola bilmir
yaşamağın farkında.
İstanbulda gezirən...
Nazim Hikmət görünür
içimndəki ağrında.
Ağrılar yaşıanmış sənin
qara bağrında.

İradəmizdən asılı olmayaraq, bizi doğmalaşdırın bir çox ortaq məqamlar vardır: eyni kənddə doğulmuşuq, uzaqdan-uzaq qohumuq. Eyni məktəbdə mən müəllim, o, şagird olmuş, mən ondan doqquz yaş böyük olsam da, məndən altı yaş böyük olan həmkəndlərimiz, görkəmlı türkoloq və dövlət xadimi Aydın Mirsaleh oğlu Məmmədov her ikimizin yaxın dostu olmuşdur. O zamanın bizim üçün en böyük hadisəsi Qarabağ məsələsinin ermənicesinə həlli şəraitində 1990-ci ilin 20 Yanvar sindromundan keçib Azərbaycanımızın müstəqillik əldə etməsi idi. O dövrün həyəcanlarını yaşıyanlar Aydın Məmmədov fenomeninin kim olduğunu yaxşı bilirlər...

Ela ki, 1991-ci ilin 19 aprelində baş verən avtomobil qəzasında Aydın Məmmədovu itirdik, bu hadisə mənim "Aydın" poemamın yaranmasına səbəb oldu. Müəllif kimi onu deyə bili-rəm ki, məzmun, mündəricə və tarixi həqiqətlərə sədəqət baxımından əsər maraqla qarşılıdı. Beləliklə, "Aydın" poeması artıq 1989-cu ildən S. Rəhman adına Şəki Dövlət Dram Teatrının baş rejissoru olan Mərdan Feyzullayevin rejissorluğu ilə Şəki rayonu Kiş kənd orta məktəbinin şagirdlərinin və

Telefon zəngləri

(Respublikamızın Əməkdar artisti Rejissor Mərdan Feyzullayevi düşünərkən)

Şəxsən mənim özümün ifamızda səhnələşdirildi və 1992-ci ilin 20 aprelədə tamaşa qoyuldu.

Bu hadisədən sonra tez-tez görüştük. Söhbətimizin ana xətti mənim yazmaqdə olduğum "Kötük" pyesi üzərində olurdu. Ali məktəb illərini çıxmış şəhəri ilə bütün həyatım kənd mühitində keçdiyindən Sovet dönmənin kənd mənəviyyatına vurduğu zədələri personajlarının şəxsində təsvir etmek istəyirdim. Elə o vaxtlardan əsəri yazıb qurtarsam da, onun səhnə həllinə müxtəlif səbəblərdən nail ola bilmədi. 1999-cu ildən Mərdan Moskvada yaşasa da, telefonlaşmalarımız bir qayda olaraq davam edirdi. Şəkiyə gəldiyi zamanlarda isə mütləq görüştük. 2011-ci ilin yayı idi. Mərdan da, Bakıda yaşayan böyük qardaş İlham da (Mən də onu böyük qardaş gözündə görürəm) kənddə idilər. Üçlü görüşlərimizdə birində böyük mütefəkkir şair B. Vahabzadəni xatırladıq. Mərdan dedi: "Mənim Moskvaya get-haget vaxtim idi. O yandan da böyük şairimizin "Dar ağacı" pyesini səhnəyə çıxarıdım. Deyəndə ki, Moskvaya gedirəm, Bəxtiyar Vahabzadəhəyəcanlandı: -Ay oğul "Dar ağacı" ni qoymusun, hara gedirsən? -deyə sual etdi."

Əvvəlcə gülüsdük. Sonra da dərin bir fikrə getdik. Daha sonra bu hadisə Mərdana B. Vahabzadənin dili ilə yazdığım şeirə çevrildi:

**Ölinlə qurdüğün "Dar ağacı" ni,
Səhnədə qoymusun, hara gedirsən?
İllərlə çəkdiyin ağrı-acını
Bəs niyə çəkməmiş dərə gedirsən?
Geri dön, coxsa da asılışalar,
Layiqsiz eləmə dar ağacın!
Qeyrətli adamlar şərəfləndirir
Namus ağacını, ar ağacını.
Ölüylə doludur hər tərəf, hər yan...
Asılıb qalıqlar var ağacından.
Baxıb köyək-köyək tər tökürlər insan,
Utanır boş qalan dar ağacından
Vətənin özüdür bu dar ağacı,
Asılsan, Vətəndən asılmışsan.
Düşüb torpağına üzü qıbleye,
Dikilib daşında qazılmalıdır.
Sonra da Vətənin başının üstə
Böyük hərflərlə yazılmışsan.**

Şəxsən mənə belə gelir ki, Mərdanın rejissor kimi en böyük uğurlarından biri də bir neçə il bundan əvvəl B. Vahabzadənin "Gülüstən" poemasını monopyes şəklində səhnələşdirməsidir. Hamımızın sevimliyi, istedadlı aktyor Şirzad Pirallahinin ifasında səhnə həllini tapan, Moskvada, Sumqayıtda, Şəkidə və digər mədəni mərkəzlərdə tamaşa qoyulan bu monopyes rejissor Mərdan Feyzullayevin quruluşunda azadlığı təşənə B. Vahabzadə yaradıcılığının geneləyişasını nümayiş etdirirdi. Burada "Gülüstən" və "Şəhidlər" birləşdirilmişdi. Bu poemalardan birinin 1960-ci, digərinin 1990-ci ilə yazılmasına baxmayaraq, onların vahid bir süjetə malik olub, birinin digərinin davamı kimi ərsəyə gəldiyi görünürdü. Bu, əsil rejissor kəşfi idi. "Gülüstən" və "Şəhidlər" poemaları arasında Şəhriyarın, Məmməd Arazın, Xəlil Rza Ulutürkün istiqaləşirənlərdən parçalar verilmesi və onların "Gülüstən" və "Şəhidlər" axarında məhərətlə birləşdirilməsi milli qeyrətin, işgüzarlığın və istedadının, bir

sözə, şüurları oyandıra biləcək şeiri-mizin və istiqalə poeziyamızın təntə-nəsi kimi səslənirdi.

Əlbəttə ki, yaşadıqca illər və hadisələr bir-birini əvəz etdi. Bir gün "Facebook"-da belə bir qeydə rast gəldim: "Vaqif müəllim, sən mənim beynimdəsən! Sənde şair olmamaq da günahdır, ay Kiş kəndi!!! Məndən Tovla qayasına salam de! 09.07.2015. Mərdan Feyzullayev. Tovla qayası bizim Kiş kəndi ilə üzbeüz dayanan dağın -Marxalın ayağından başınan ucalan və ucaldıqca genişlənən möhtəşəm və dağın özü boyda bir qayadır. Onda mən yəne də Mərdan salamının ünvanına çatdırılmasına tələsdim:

"Məndən Tovla qayasına salam de!"

**- Baş üstə!
"İstəyirəm qadasını alam, de!"
- Baş üstə!
"Qayam məni salammasa yadına,
Deyərsən ki, qurban olum adına,
Yadındamı, oturmuşduq daş üstə?
Uşaq idik, Böyük çaya baxırdıq,
İllər keçib, yaş gəlibdir yaş üstə,
Böyük çaya qoşulurduq, axırdıq.
Duman vardı qayadakı qaş üstə."
Dedim: - Vardır salamın da sayasası.
Durub getdim ... Bu da - Tovla qayası...
Qoyubdur Xan yaylağına başını...
Bardaş qurub Marxaldakı daş üstə.
Dedim: - Sənə Mərdan bəyəndən salam var.
Dedi: - Bəli, qəriblikdə bəlam var.
Salımı da, kələmi da baş üstə.
Ürəyimiz boşalınca danışdıq.
Ayrı şeymiş dağla, daşla tanışlıq.**

Rejissor dostum 2015-ci ilin ortalarında o mənə həm telefon, həm də kompüter vasitesi ilə gözlənilməz bir teklif etdi. O, Səməd Vurğunun "Vaqif" pyesini yeni motivlər üzrə səhnəyə qoymaq istəyirdi. Düzü, bu teklifdən şaşırırdı. Bu sadə iş deyildi. Qanadlı poeziyamızın az qala son həddi hesab etdiyim Səməd Vurğun şerinin poetik ruhuna xələl gələcəyindən qorxurdum. Mərdan isə məni ruhlandırdı. Belə razılışdıq ki, o, yeni motivlər olacaq səhnələri necə görmək isteyir, onları nəsrə təsvir etsin, mən de şeirə çevirim. Göndərdiyi hissələrlə tənış olduğca belə bir qənaət gəldim ki, Mərdan "Qarabağnamə"ləri dəfələrlə sətir-sətir oxuyub, mühəkimiət və müqayisə süzgəcindən keçirmişdir.

İşə başladıq... Bir ilə yaxın bir müddət beləcə keçdi. 2016-ci ilin yanvar ayının əvvəllerində etibarən gelib Şəki Dövlət Dram Teatrının qonaq otağında yerləşən Mərdan "Vaqif" pyesi üzərində gərgin və fasılısız işə başladı. İlk dəfə idi ki, Şəki Dövlət Dram Teatrının aktyorları nəzm ilə ta-

maşa göstərəcədilər. Bu məsul işin öhdəsindən gəlmək üçün bir olmaq, birgə olmaq lazımdı. Demək olar ki, hər gün görüşürdü.

İşin daha bir üstün və ümidi verici cəhəti onda idi ki, aktyorların oxu Mərdanın keçmiş dostları idilər. Akt-yorlardan Xanlar Həşimzadənin, Əbülfət Salahovun, Akif Yusifovun, Aydin Əlibalayevin və başqalarının işə dərin bir məsuliyyətlə yanaşmaları Mərdana olan hörmət və sevgisinin təzahürü kimi özünü göstərirdi. Nəhayət, gözənlənilən gün gəlib gəlib çatdı. 2016-ci ilin 12 mart günü necə də həyəcanlı idi...

Premyeraya Səməd Vurğunun gəlini- mərhum Vaqif Səmədoğlu-nun həyat yoldaşı Nüşabə xanım Vəkilova-Babayeva və Səməd Vurğunun nəvəsi-Yusif Səmədoğlunun qızı gəlməşdi-lər. Tamaşa qeyri-adı bir həyəcanla və sürəkli alqışlarla başa çatdı. Səməd Vurğun ocağının gəlini Nüşabə xanım Vəkilova-Babayevanın sevinc yaşları heç vaxt mənim yadımdan çıxmışdır. O, aktyor heyəti-nə, xüsusi rejissor Mərdan Feyzullayevə minnətdarlığını ele bir səmimiyyətlə bildirdi ki, o səmimiyyətə baş əyməmək mümkün deyildi.

"Vaqif" pyesinin premyerasından sonra. Soldan: Vaqif Aslan, Ramiz Orsər, Hikmət Nəbiyev, S. Vurğunun gəlini Nüşabə xanım Vəkilova-Babayeva, rejissor Mərdan Feyzullayev, S. Vurğunun nəvəsi, Şirzad Pirallahi, Mirbalə Səlimli.

Mərdanın dəha bir xüsusiyyəti dostları və yaxınları ilə fəxr etməsi idi. "Vaqif" pyesinin uğurlu səhnə həllindən sonra o daha da ruhlanmışdı. Yaxınlarına baş çəkir, dostları ilə görüşürdü. Bu görüşlərdə yaddaşlar və xatirələr oyanır, göz və könlə xoşluq yaşıanır. O hər şeydən evvel valideynləri və qardaşları ilə fəxr edirdi. Axi, onlar sadə, səmimi və xeyirxah adılları idilər. Xüsüsile II Dünya mühərəsinin odu və alovları arasından keçib gələn atası həyat məktəbi qədər zəngin idi. Necə fəxr etməmək olardı?

2016-ci ilin 9 May günü Moskvada yaşayan Azərbaycanlılar II Dünya mühərəsi ərefəsində o zamankı SSRİNİ müdafiə edən valideynlərin portretlərini başları üzərində tutaraq Qızıl Meydانا nümayişə çıxmışdır. Onları arasında Mərdan Feyzullayev də da var idi. O, "Xocalı faciəsi: tarixi uzaq deyil" (Xodjalınskae traqediyə: sroku davnosti ne podlejit. Tula, 2007.) kitabının müəllifi, həmyerimiz Cəfər Sadiqə yanaşı addımlayırdı.

Cəfər Sadiq dəstə Mərdanın atası Qafıl oğlu Əhmədiyyənin portretini bayraq kimi yüksəklərə qaldırmışdı. Kəndi, şəhəri və ölkəsi, ata-anası, qohum-qadaşı və etrafı ilə fəxr edən bu insanlar dünyani iblislikdə xilas edən əsil qəhrəmanlar kimi görünürdülər. Onlara qıtbə etməmək mümkün deyildi. Facebook-da onları izlədikcə qət etdim ki, xoşbəxtliyin bünövrəsində süd və sümük halallığı durur. Haqqə və ədalətə arxalananları yenilməz olurlar. Faşizm üzərindəki qələbənin 71 il İliyi Azərbaycan və Azərbaycanlılar

üçün iblis üzərində qələbə simvolunda idi. Onların baxışları haqsızlığa və qədirbilməzliyə tuşlanan lazer şüalarını xatırladırırdı.

Baxdim, baxdim doyuncu.

Menə ele geldi ki, Qızıl Meydan boyunca

Doləşir addim-addim ruhu veteranların...

Menə sözü siğmir haycanlı anları.

Ruhlar övladlarının durmuşdu başı üstə.

Sanki yaş gəlməmişdi kimsənin yaşı üstə.

Canlanmışdı onların dəyənməş həyatı da.

Dayanmışdı, elə bil, Kremlin saatı da.

Sürzürdi bu sehəni heyrat içində hamı.

Gələcəyə üz tutan möhtəşəm izdihamı.

Sinəsi medallı, döşləri nişanlı, şöhrəti və şanlı ata-anaların övladları başları üzərində bayraq kimi tutduqları portretlərlə sanki demək istəyirdilər: "Dünya, sən xoşbəxt olasan deyə doğulmuşsun!"

Bundan bir ay sonra "Vaqif" pyesi paytaxtda oynanılacağı xəberini eşitdik. Mərdan Moskvadan, mən isə Şəkidə Bakıya yola düşdük. Bakıda görüşürük. Yeni motivlər üzrə yazılın "Vaqif" paytaxtda necə qarşılıqla-çıqıldığı məni daha çox maraqlandırırdı. Axi, o yeni motivləri mən nəzmə çekmişdim...

2016-ci il iyun ayının 7-si və 8-də Bakıda Musiqili Teatrda səhnəyə qoylan "Vaqif" pyesi yenə də tamaşa reybeti qazandı. Tamaşa ilə bağlı rəylər və yazılar da elmi sanbalına görə diqqəti cəlb edirdi. Bu-böyük hadisə idi. Səməd Vurğun şəxsiyyətinə hörmət, tarix və tarixi həqiqətlərə sədəqət burada aparıcı rol oynamışdı. Quruluşu rejissoru və ssenari müəllifini qonararsızlıq da məqsədə gedən yoldan yayındırıbilməmişdi.

Səbir Rüstəmxanlı, Asif Rüstəmli, Ədalət Tahirzadə, Əli Əmirlı, Fəxrəddin Meydanlı, Ənvər Əhməd, Ələddin Əsədzadə kimi ziyanlıların rəybetini qazanmış tamaşa KİV-in gündəmində özünəməxsus yer tutmuşdu. Mərdanın mərdanəliyinə və rejissor cəsarətine heyran qalanların sayı çox idi.